

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande över Domstolsverkets promemoria Muntlig förhandling i allmän förvaltningsdomstol

Ert dnr Ju2023/00655

Kammarrätten har, utifrån de aspekter som domstolen har att beakta, följande synpunkter.

Övergripande synpunkter

Kammarrätterna har länge påtalat ett behov av ökad flexibilitet och större utrymme för att avgöra om muntlig förhandling ska hållas. Det är välkommet med en regelförändring och en generell möjlighet att avslå muntlig förhandling.

Muntlig förhandling hålls främst i kammarrätt i LVU- och LVM-mål och till viss del i bland annat skatte- och socialförsäkringsmål. Kammarrätten bör kunna säga nej till muntlig förhandling när sådan bedöms obehövlig. Detta eftersom muntlig förhandling i dessa fall riskerar att i onödan fördröja handläggningen i kammarrätten, vilket inte är till gagn för parterna. Det innebär även onödiga kostnader för samhället och att kammarrättens resurser används felaktigt. Det senare riskerar även längre handläggningstider i andra mål.

Kammarrättens utgångspunkt är att rättssäkerhetsintressen ska vara avgörande för valet av handläggningsform och att beslutsunderlaget i kammarrätten ska vara av hög kvalitet. Kammarrätten anser inte att det krävs att förhör med parter spelas in med ljud och bild för att nå ökad flexibilitet och lämpligaste handläggningsform i kammarrätt. Vittnesförhör spelas redan i dag in med ljud, vilket är tillräckligt.

Kammarrätten tillstyrker förslagen att parter ska uppge skäl för muntlig förhandling och det framstår även som effektivt och lämpligt att iakttagelser vid syn som utgångspunkt dokumenteras med ljud och bild.

Kammarrätten har inga synpunkter på utformningen av paragraferna.

Särskilt om jämförelsen med EMR-reformen i allmän domstol

Förvaltningsprocessen skiljer sig i grunden från de processer som huvudsakligen tillämpas i allmän domstol, vilka bland annat bygger på principer om omedelbarhet och koncentration. I förvaltningsprocessen ska den muntliga förhandlingen i stället, vid behov, komplettera den skriftliga handläggningen så att målet blir utrett på lämpligaste sätt och målets fortsatta handläggning underlättas.

Eftersom utgångspunkterna för muntlig förhandling skiljer sig väsentligt mellan domstolsslagen är det enligt kammarrättens mening svårt att utifrån en reform i allmän domstol om inspelning med ljud och bild dra slutsatser kring effektivitet och rättssäkerhet i förvaltningsprocessen.

Ett av de tyngre argumenten för inspelning med ljud och bild är principen om att tyngdpunkten för rättsskipningen ska ligga i första instans. I kammarrätten hålls den absoluta merparten av förhandlingar i LVU- och LVM-mål. I dessa måltyper är förhållandena vid prövningstidpunkten och inte minst den framåtsyftande bedömningen av relevans. Principen att tyngdpunkten ska ligga i första instans gör sig därför i dessa måltyper inte gällande i alls samma utsträckning som i till exempel brottmål.

Effekter av förslagen

I promemorian anges att arbetsgruppen bedömer att förslagen sannolikt inte kommer att leda till någon stor minskning av muntliga förhandlingar i kammarrätt. Slutsatsen att en avskaffad särreglering gällande muntlig förhandling inte kommer att leda till någon större minskning av antalet muntliga förhandlingar i kammarrätt kan i och för sig diskuteras. I exempelvis LPT finns ingen särreglering gällande muntlig förhandling utan det är redan idag 9 § FPL som gäller. I denna måltyp har kammarrätten mycket sällan muntlig förhandling, trots att det på många sätt framstår som en lika ingripande åtgärd som till exempel vård enligt LVM.

Det bör poängteras även här att regleringen i LVU är framåtsyftande, inte tillbakablickande. Överklagandefrekvensen är högre i tvångsvårdsmålen än i

övriga mål och det är nästan enbart i dessa mål det hålls muntlig förhandling i kammarrätt. Nya omständigheter tillkommer under handläggningens gång och tyngdpunkten förskjuts till kammarrätten. Det innebär att kammarrätten, trots de ändringar som föreslås, kan komma att behöva hålla muntlig förhandling i många mål. Men de mål där muntlig förhandling kan komma att bedömas obehövlig är inte heller försumbar.

Enligt promemorian förväntas inspelade förhör leda till en effektivare förvaltningsprocess och vara till fördel för parter och andra aktörer i domstolarna, till exempel genom att vittnen inte behöver utsättas för påfrestningen att på nytt kallas till förhör i högre instans. Kammarrättens uppfattning är dock att detta uppnås redan idag genom att vittnesförhören spelas in med ljud. Det kan konstateras att vittnesförhör, utifrån nuvarande reglering, sällan sker i kammarrätten med vittne som redan har hörts i förvaltningsrätt.

Förslagen om inspelning av partsförhör riskerar enligt kammarrätten att urholka vinsterna med en regelförändring som innebär en möjlighet för kammarrätten att avstå från obehövligen förhandlingar. Detta eftersom inspelningarna leder till ett större processmaterial som utifrån förvaltningsprocessuella principer behöver gås igenom av kammarrätten, vilket skulle innebära en ökad arbetsbelastning och att ytterligare resurser kommer krävas i kammarrätt utan att detta leder till ökad rättssäkerhet eller högre kvalitet. Promemorian har hämtat mycket information från bland annat SOU 2012:93 (Utvärderingen av EMR-reformen) och dragit slutsatser utifrån denna. Utöver att utgångspunkterna är andra i förvaltningsdomstol, ligger denna utvärdering nu mer än tio år tillbaka i tiden. Sammantaget saknas enligt kammarrättens mening tungt vägande skäl för en reform i den här riktningen.

Rättssäkerhet

Den största vinsten i förslaget är barnperspektivet i LVU-mål. Processen måste gå så skyndsamt som möjligt så att barnet inte drabbas av att handläggningen tar onödigt lång tid med den påfrestning som detta kan innebära. Om processen blir kortare därför att kammarrätten inte behöver hålla muntlig förhandling, i fall när sådan bedöms obehövlig, behöver ett barn som tvångsvårdas inte leva i ovisshet lika länge.

Offentlighet och sekretess

I allmän domstol lämnas partsförhör från offentlig förhandling ofta ut i form av en ljudfil, eftersom det enbart är uppgifterna i bild som omfattas av sekretessen i 43 kap. 4 § OSL. Det finns andra sekretessbestämmelser som kan bli tillämpliga i förvaltningsdomstolarna vilket också framgår i förslaget. De befintliga sekretessbestämmelserna anser även kammarrätten vara tillräckliga. Däremot kan sekretessprövningen till viss del försvåras. Trots den starka sekretess som föreligger med stöd av exempelvis 26 kap 1 § OSL kan vissa delar av ett partsförhör behöva lämnas ut. Som ovan redovisats kommer det ta tid för kammarrätten att lyssna igenom inspelningarna vilket innebär att det kommer ta resurser i anspråk för att avgöra vad som omfattas av sekretess.

Sammanfattning

Syftet med ändringarna är ett ökat förtroende för domstolarna och rättssäkerhet. Den största vinsten är enligt förslaget ökad flexibilitet och möjligheten för kammarrätt att undvara muntlig förhandling när en sådan är obehövlig eller om särskilda skäl talar mot en sådan. Detta är en viktig reform som kammarrätten ställer sig bakom. Däremot saknas enligt kammarrätten tungt vägande skäl för inspelning av parts- och vittnesförhör med ljud och bild. En sådan förändring skulle tvärtom riskera att fördröja handläggningen i kammarrätten och därmed urholka vinsterna med övriga delar av reformen.

Detta yttrande har beslutats av kammarrättspresidenten Monica Dahlbom, kammarrättslagmannen Kirsi Laakso Utvik och kammarrättslagmannen Annika Rojas Wiberg efter föredragning av tf. kammarrättsassessorn Amanda Fagerberg.

Monica Dahlbom

Kirsi Laakso Utvik

Annika Rojas Wiberg

Amanda Fagerberg